

Toimittaja Sanna Niittykoski: Kuulet omille näkemyksillesi vastakkaisen poliittisen mielipiteen. Hermot kiristyvät. Vastapuoli tuntuu täysin moraalittomalta, tai vähintäänkin täysidiotilta. Mutta onko asia oikeasti niin?

Keskustelemme tänään psykologisten erojen vaikutuksesta ihmisten poliittisiin kantoihin. Minä olen Sanna Niittykoski ja zoom-yhteyden päässä meillä on tutkija ja psykologian tohtori Matias Kivikangas.

Tervetuloa.

Asiantuntija Matias Kivikangas: Kiitos.

Toimittaja Sanna Niittykoski: Olet tutkinut mm. psykologian, moraalin ja politiikan yhteyttä. Mikä sai sinut kiinnostumaan aiheesta?

Asiantuntija Matias Kivikangas: Mää oon itseasiassa aikasemmin tutkinut tunnekokemuksia tommosten digitaalisten pelien yhteydessä ja ja, mutta sitten rupesin ton – tohon, väikkärin, väikkärin aikana sitten alkoi tuntumaan siltä, että pitäis tehdä jotain sellaista, josta voisi olla yleisemmin hyötyä kuin vaan niin kun, sitä että pelifirmojen rahoja voisi kasvattaa. Rupesin sitten tutkimaan emootioita ja tunteita yleisemmin ja sitten sitä soveltamaan politiikan tutkimukseen.

Toimittaja Sanna Niittykoski: Okei, joo, öö...

Yhdysvalloissa vuonna 2003 julkaistussa laajamittaisessa psykologian alan meta-analyysissä havaittiin konservatiivien olevan herkempiä uhkaaville signaaleille. Lisäksi heillä oli keskimääräisesti suurempi tarve hallita epävarmuuden ja uhan tunteita. Liberaalit sen sijaan olivat avoimempia uusille kokemuksille ja parempia sietämään epävarmuutta. Erot tulevat esiin erityisesti uuden tiedon käsittelyssä.

Ja kerrottakoon vielä, että liberaalit mielletään usein tasa-arvon ja yksilönvapauksien kannattajiksi. Konservatiivit taas vanhojen arvojen ja käytäntöjen säilyttäjiksi ja muutoksen vastustajiksi.

Psykologian tohtori Matias Kivikangas. Missä määrin ihminen kykenee itse päättämään poliittiset mielipiteensä?

Asiantuntija Matias Kivikangas: No kysymyshän on hyvin hyvin laaja ja hyvin vaikea. Mutta tota, mutta tota. Noin yleisesti ottaen, öö, ihmisen toiminnan ohjauksessa on niin kun monia eri tasoja. Että siellä pohjalla on niin kun meidän kaikkien yhteiset lajityypilliset niin kun, evolutiiviset tavat toimia. Sitten on niin kun piirteitä, jotka – jotka tota vaikuttavaa siihen, miten me tavataan tuntea, ajatella tai käyttäytyä. Jotka kaikki siis on sellaisia tiedostamattomia vaikutuksia, joita ei tyypillisesti ihmiset ymmärrä itse.

Sitten on lisäksi, sitten on vielä niin kun. Jokaisessa tilanteessa itsessään on tilannetekijöitä, jotka voivat vaikuttaa siihen. Eli jos on vaikka väsynyt tai nälkäinen tai mielen päällä jotain vaikeita asioita niin kaikki nää vaikuttaa siihen, miten ajatellaan, tunnetaan tai käyttäytyään. Ja tyypillisesti niitä ei koskaan – tyypillisesti niitä ei havaitse. Ja siinä päällimmäisenä on sitten se tietoinen mieli, joka pystyy - pystyy valitsemaan, mitä – miten tehdä tai miten toimitaan. Mutta

periaatteessa se valikoima, mistä asioista se voi valita se tietoinen mieli riippuu siitä, mitä nää aikaisemmat tasot on mahdollistaneet.

Elikkä, niin kun, vaikka ihminen pystyy valitsemaan asioita. Niin se on hyvin paljon rajattua sen mukaan, että minkälainen on ihmisen oman historia ja biologia ja minkälainen niin kun ihmislajin historia.

Toimittaja Sanna Niittykoski: Eli toisin sanoen biologia ja ympäristö asettaa ne raamit, minkä sisällä ihminen voi itse vaikuttaa?

Asiantuntija Matias Kivikangas: Hyvin pitkälti joo. Et siis. Onhan siinä siis se, että tietoinen mieli voi valita poliittisiakin asioita siinä mielessä, että kun. Jos se oppii tunnistamaan itsessään niitä vinoumia ja taipumuksia. Niin sitten. Koska semmonen, se on tällaisena yleisenä ideana, että ihminen – ihmisellä tulee se ensimmäinen reaktio semmosena, kun se tulee, sille ei voi mitään. Mutta, jos se tietoinen mieli ymmärtää sen, mistä ne ensimmäiset reaktiot tulee. Niin se tietoinen mieli voi niin kun tavallaan päättää miten se reagoi siihen reagointiin. Ja sitten muuttaa sitä käyttäytymistä sen perusteella. Mutta vaan, jos se ymmärtää, että siinä on jotain, mihin se vois puuttua.

Toimittaja Sanna Niittykoski: Joo. Osaatko sanoa öö – kuinka iso osa niillä geneeillä on tässä. Tai niinkun, voidaanko sanoa vaikka, kuinka iso osa – tai kuinka monta prosenttia poliittisista asenteista on geenien määrittämää?

Asiantuntija Matias Kivikangas: No tää on jossain määrin harhaanjohtava kysymys. Koska siis. Kyllä niitä siis tutkimuksia on perinnöllisyydestä. Että, kuinka periytyviä jotkin taipumukset on. Ja siis poliittisissa taipumuksissa voi olla muutamasta prosentista 60 prosenttiin tää periytyvyys. Mutta se ei tarkoita sitä, mitä sillä helposti maallikko ymmärtää. Et vois ajatella, että kun minä valitsen puolueen jossain tota vaaleissa, että joku, niin joku, prosenttiosuus olisi geenien vaikutusta ja osa olisi ympäristön vaikutuksia, niin ei se niin toimi. Kaikessa, mitä ihminen tekee niin on sekä ympäristön että geenien vaikutus.

Toimittaja Sanna Niittykoski: Okei, eli niitä on siis vaikea erottaa toisistaan?

Matias: Niin. Et se on niin kun. Ne periytyvyysluvut on enemmän tällasia teknisiä lukuja, joilla siis tutkimuksessa voi tehdä asioita. Mutta jos niitä otetaan ja raportoidaan maallikoille. Että tämä poliittinen kantasi on nyt 60 prosenttisesti periytynyt. Niin ei se niin toimi.

Toimittaja Sanna Niittykoski: Joo. Öö... öö.

Olet tutkinut, miten sosiaalisten ja taloudellisten konservatiivien ja liberaalien moraalikäsitykset eroavat toisistaan. Sosiaalista konservatismia voi olla esimerkiksi homoavioliittovastaisuus. Kun taas taloudellinen konservatismi viittaa enemmän siihen, että hyväksyy taloudellisen epäarvon.

Mitä tarkoitat tutkimuksessasi moraalilla? Puhut blogissasi muun muassa käsitteestä moraalintuutio. Mitä tämä tarkoittaa?

Asiantuntija Matias Kivikangas: Moraalilla tarkoitetaan sitä mitä, minkä ihminen ajattelee olevan oikein tai väärin. Jaja, kuinka vahvasti. Ja tota, siinä missä niin kun tällainen länsimainen ajatteluperinne hyvin vahvasti korostaa tällaista rationaalista ajattelua ja tällasta ajattelua, että ihminen päättää, mikä on oikein sen perusteella, että esimerkiksi minkälaiset seuraukset niillä on. Tai miten se sopii johonkin niin kun moraalifilosofiaan niin tota - tutkimusten mukaan nämä käsitykset siitä, mikä on oikein tai väärin on paljon enemmän intuitiivisia.

Siis mä on tunnetutkija ja puhun enemmän affekteista. Elikkä ne on siis enemmän fiiliksiä. Elikkä tulee semmonen fiilis, että näin nyt on – kun niin kun kokee jotain niin tulee sellainen fiilis, että tää on väärin. Ja sen pystyy itselleen selittämään, minkä takia se on väärin. Sen pystyy rationalisoimaan, koska sen on oppinut. Niin kun, että sillon kun joskus tämäntyppinen tilanne tuli ensimmäisen kerran niin sen pysty oppimaan. Että okei, mitkä ne on se syyt miks tällasta asiaa pidetään vääränä. Mutta, mutta. Siellä pohjalla on se tunne.

Toimittaja Sanna Niittykoski: Okei, eli ensin on aina tunne. Ja sitten sen jälkeen se vasta selitetään, se moraali?

Asiantuntija Matias Kivikangas: Tietyissä mielessä joo.

Toimittaja Sanna Niittykoski: No voiko moraaleja olla erilaisia eri ihmisillä?

Asiantuntija Matias Kivikangas: Joo, tästä on tosiaan monta eri tutkimuslinjaa tästäkin. Mutta yksi niistä kertoo esimerkiksi siitä, kuinka eri moraalin alueilla on tavallaan – vois sanoa omat tunteet. Että niin kun siihen, että kärsimyksen välttämiseen, että ketään ei saa satuttaa on oma moraali tunne. Joka by the way on sellainen, josta liberaalit ja konservatiivit on kaikkein eniten samaa mieltä. Elikkä kaikki ihmiset on sitä mieltä, että muita ihmisiä ei saa satuttaa.

Mutta sitten on muita. Esimerkiksi lojaliteetti ja pyhyys on sellasia, jotka ajatellaan, että ne on niin kun erillisiä moraalitunteita. Että se, että ajattelee satuttamisesta jotain ei vaikuta välttämättä mitään siihen, mitä ajattelee pyhydestä. Ja sitten kukin ihminen. Millä tavalla nää eri – sanotaan moraaliperustoiksi – suhtautuu toisiinsa. Mitkä niistä on voimakkaampia ja mitkä heikompia. Se vaihtelee ihmisillä. Ja mistä seuraa, että jotkut ihmiset pitää moraalisisina asioita, jotka joillakin ei liity moraalien ollenkaan. Tai joku toinen voi sanoo jopa, että se on moraalitonta.

Ja jos ajattelee puhtaasi psykologian kannalta. Ne on ihan yhtälailla oikeassa. Ne tulee sieltä fiiliksistä. Eikä se fiilis ole väärä tai oikea. Sitten on se, miten hyvä joku asia on yhteiskunnan kannalta. Niin se on moraalifilosofian asia. Mutta noin psykologisesti se on vaan fiilis.

Toimittaja Sanna Niittykoski: No tän moraaliteorian mukaan tehdyillä tutkimuksilla niin, öö, liberaalien moraalipohja nojaisi ensi sijassa vahingon välttämiseen ja reiluuteen. Ja sitten taas konservatiiveilla korostuis tää luottamus, auktoriteetti ja pyhyys. Niin kuvastavaako nää sun mielestä hyvin eroja liberaalien ja konservatiivien moraalikäsitöksessä?

Asiantuntija Matias Kivikangas: No siis kuten melkein kaikki psykologinen tutkimus. Etenkin poliittinen psykologinen tutkimus niin näähän perustuu Yhdysvaltoihin – Yhdysvalloissa tehtyihin tutkimuksiin. Mutta tota, kyllähän se jossain määrin kuvaa sitä, millä tavalla ne erot Suomessakin ilmenee. Huomautuksena, että siis ei niin että konservatiiveilla korostuu lojaalisuus, auktoriteetti

ja pyhyys niin kun enemmän kuin ne reiluus ja vahingon välttäminen. Vaan se idea on, että konservatiiveilla nää kaikki on suurin piirtein tasoissa. Siinä missä liberaaleilla vahingon välttäminen ja reiluus on selkeästi korkeampi kuin nämä kolme muuta. Mutta sanottakoon myös, että tää teoria on, elää ja tota siihen on tullut uudempaa tutkimusta. Todennäköisesti nämä viisi ei ole ne todelliset, lopulliset moraaliperustat. Vaan ne toimii ehkä oikeasti sitten vähän eri tavalla. Mutta kyllä se on, antaa kuitenkin jonkinlaista kuvaa siitä nykyäsituksesta ja siitä, mikä on aika lähellä.

Toimittaja Sanna Niittykoski: No sitten tullaan taas kysymykseen, että mikä on yksilön oma vaikutusmahdollisuus. Niin miten paljon tähän moraaliiin voi vaikuttaa? Ja miten siihen voi vaikuttaa?

Asiantuntija Matias Kivikangas: Miten paljon voi vaikuttaa on vähän mahdoton kysymys, mutta se liittyy just tähän, mitä mä aikasemmin sanoin näistä toiminnan ohjauksen eri tasoista. Mutta siis, jos nyt esimerkiksi ihminen huomaa, että vaikka joku poliittinen uskomus tai asenne, jonka huomaa itsessään. Että minä uskon tai olen tätä mieltä. Musta tuntuu, että asiat on näin. Ja huomaa, että se onkin ristiriidassa vaikka joidenkin muiden arvojen kanssa. Että huomaa, että itseasiassa musta ei ole hyvä uskoa näin. Niin ei sitä taipumusta tai uskomusta suoraan pysty muuttamaan sitä uskomusta.

Mutta pystyy, kun tajuaa että tällainen on. Ja varsinkin, jos oppii psykologiasta, mistä tällaiset tulee ja niin kun, mitkä asiat näihin vaikuttaa. Niin sitten voi ruveta tietoisesti, öö, etsimään sellaisia kokemuksia, jotka sitten muuttais opiskelemaan muuttamaan itseään, sillä tavalla että niitä pystyy muuttamaan.

Mutta onhan se vaikeaa varsinkin kun, jos niin kun tämmösistä isoista syvään juurtuneista taipumuksista on kyse.

Toimittaja Sanna Niittykoski: No sitten, öö, digitalisaation kehitys ja erityisesti sosiaalisen median korostunut osuus viestinnässä ja uutisoinnissa on herättänyt monissa huolta ihmisten jakautumisesta ja esimerkiksi poliittisten erojen kärjistymisestä. Ööö, voisko näistä öö tästä tiedosta näistä psykologisista eroista olla hyötyä tän vastakkainasettelun vähentämisessä?

Asiantuntija Matias Kivikangas: Ehdottomasti voi. Just tossa edellisessä sanoin, niin. Yksittäisen ihmisen kohdalla siitä voi olla se, että jos niitä hahmottaa niitä syitä. Niin sitten voi olla, että pystyy paremmin oppimaan muokkaamaan omia taipumuksiaan tai uskomuksiaan.

Mutta myös, tota tota, ikään kuin korkeammalla tasolla. Joko poliitikkojen tai journalistien tai tällaisten alustoja rakentavien insinöörien tasolla niin, se että tietää miten nää asiat toimii niin voi vaikuttaa siihen, että. Rakenteet vaikuttaa siihen, miten ihmiset käyttäytyy. Jos sitä sosiaalista mediaa rakennetaan, niin sitä voidaan rakentaa eri tavalla. Mikä taas tuo esille tietynlaista käyttäytymistä. Ja sitä voi rakentaa eri tavalla.

Mutta myös sillä tavalla, että siis rakenteet vaikuttaa mutta myös keskustelu, mitä käydään voi vaikuttaa. Eliikkä myös poliitikot tai journalistit voi käyttää sitä tietoa, psykologista tietoa, esimerkiksi sillä tavalla, miten asioita freimataan. Että, kun kehystää jonkin aiheen jollain tavalla niin se uppoaa eri ihmisiin eri tavalla. Eli siis, jos ajattelee. Että, jos journalistit vaikka tyyppillisesti,

niin kun nyt kuka tahansa esittää asiat omista näkökulmistaan. Niin ne tulee ikään kuin niistä fiiliksistä, mitkä itsellä tuntuu, että musta nää on oikein. Ja mulla nää asiat yhdistyy tällä ja tällä tavalla. Niin sitten kun esittää vaikka ilmastonmuutoksesta, että nyt tälle pitäis tehdä jotain. Niis se ei vaikuta sitten, jos journalisti sattuu oleen kovin liberaali, niin ne asiat, mistä se puhuu ei sitten ollenkaan osu konservatiivisen kuulijan psyykeen. Eli nää ei ollenkaan nyt puhuttele mua nämä asiat.

Toimittaja Sanna Niittykoski: Eli ne täytyy sitten kääntää jotenkin sillä tavoin, että ne koskee sitä osapuolta, jolle haluaa puhua?

Asiantuntija Matias Kivikangas: Kyllä juuri näin. Eli jos pystyy. Jos tietää, että miten nää asiat toimii ja osaa kehystää ne sellasiksi asioiksi, jotka vaikkapa konservatiiveille ovat tärkeitä niin pystyy niin kun, öö, kyse ei siis ei ole ikään kuin valheellisesta manipuloinnista. Vaan ikään kuin rehellisesti toisen, sen kuulijaosapuolen omien kantojen huomioon ottamisesta. Eli ei ikään kun tuputa sitä omaan juttuaan, vaan sanoo minkä takia tän pitäis olla sulle tärkeää. Että, et niin kun jos on vaikka nationalisti ja pitää Suomea tärkeänä. Niin se, että kuinka ilmastonmuutos vahingoittaa Suomea kansana taikka valtiona. Niin se puhuttelee ihan eri tavalla, kun se että yrittää sanoa, että meidän pitäisi auttaa tai niin kun – meidän pitäis pelastaa luonto tai jotain.

Toimittaja Sanna Niittykoski: Joo, öö. Meillä valitettavasti loppuu ihan pian aika. Mutta tota, aion kyllä ehdottomasti ottaa kyllä sitten ite myös näitä asioita omassa journalistisessa työssä sitten käyttöön. Keskustelun aiheena oli tänään tosiaan psykologian vaikutus poliittisiin asenteisiin. Kiitos haastattelusta, tutkija ja psykologian tohtori Matias Kivikangas.

Asiantuntija Matias Kivikangas: Kiitos.